

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра охорони праці та біотехнічних систем у тваринництві

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету тваринництва і водних біоресурсів
(Кононенко Р.В.)

“16” 05 2024 р.

“СХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри охорони праці та біотехнічних систем у тваринництві
Протокол № 10 від “20” травня 2024 р.

Завідувач кафедри
(Хмельовський В.С.)

”РОЗГЛЯНУТО”

Гарант ОП «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»

Гарант ОП
(Прокопенко Н.П.)

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

“БЕЗПЕКА ПРАЦІ ТА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ”

Галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство
 Спеціальність 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»
 Освітня програма «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»
 Факультет тваринництва і водних біоресурсів

Розробники: доцент кафедри охорони праці та біотехнічних систем у тваринництві, к.с.г.н., доцент Марчишина Є.І.
 доцент кафедри загальної екології, радіобіології та БЖД, к.с.г.н., доцент Кудрявицька А.М.

Київ – 2024 р.

Національний університет біоресурсів і природокористування України
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЇ, РАДІОБІОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
КАФЕДРА ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА БІОТЕХНІЧНИХ СИСТЕМ У
ТВАРИННИЦТВІ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету тваринництва та
водних біоресурсів
_____ Руслан КОНОНЕНКО
“ ” 2024 р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри загальної
екології, радіобіології та безпеки
життєдіяльності
Протокол № 11 від «22.05» 2024р.
Завідувач кафедри
_____ Алла КЛЕПКО

СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри охорони праці та
біотехнічних систем у тваринництві
протокол № 10 від __«20.05» 2024р.
Завідувач кафедри
_____ Василь ХМЕЛЬОВСЬКИЙ

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП
«Технологія виробництва
і переробки продукції тваринництва»
Гарант ОП
_____ Наталія ПРОКОПЕНКО

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«БЕЗПЕКА ПРАЦІ І ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»**

Галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство

Спеціальність 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»

Освітня програма Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва

Факультет тваринництва та водних біоресурсів

Розробники: доцент кафедри загальної екології, радіобіології та безпеки життєдіяльності,
к.с.-г.н, доцент Кудрявицька Аліна Миколаївна

доцент кафедри охорони праці та біотехнічних систем у тваринництві, к.с.-г.н., доцент
Марчишина Є.І.

КИЇВ – 2024 р

**1. Опис навчальної дисципліни
Безпека праці і життєдіяльності**

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»	
Освітня програма	Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид		
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	-	
Форма контролю	Іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки		
Семестр		
Лекційні заняття	8 год.	
Практичні, семінарські заняття	15 год.	
Лабораторні заняття	год.	
Самостійна робота	97 год.	
Індивідуальні завдання	год.	
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента —	4 год	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни полягає у набутті студентом компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку.

Завдання вивчення дисципліни передбачає опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях.

Засвоївши дисципліну «Безпека праці та життєдіяльності» майбутні бакалаври повинні володіти сукупністю загальнокультурних та професійних компетенцій з питань безпеки життєдіяльності у відповідних напрямках підготовки для вирішення професійних завдань, пов'язаних із гарантуванням збереження життя та здоров'я персоналу в умовах небезпечних і надзвичайних ситуацій.

В результаті вивчення дисципліни «Безпека праці та життєдіяльності» бакалаври у галузі технології виробництва і переробки продукції тваринництва повинні мати такі головні загальнокультурні та професійні компетенції.

Компетентності ОП:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 3. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації

ЗК 7. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК 8. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

СК 1. Здатність використовувати професійні знання в галузі виробництва і переробки продукції тваринництва для ефективного ведення бізнесу.

.СК 3. Здатність використовувати знання з основних технологій заготівлі, виробництва та зберігання кормів для формування кормової бази підприємства.

СК 5. Здатність застосовувати різні системи та способи утримання сільськогосподарських тварин та контролювати і оптимізувати мікроклімат технологічних приміщень.

СК 14. Здатність використовувати спеціальні знання для проведення санітарно-гігієнічних і профілактичних заходів на фермах та інших об'єктах із виробництва і переробки продукції тваринництва

Програмні результати навчання

- ПРН-1. Забезпечувати дотримання параметрів та контролювати технологічні процеси з виробництва і переробки продукції тваринництва.
- ПРН-2. Навчати співробітників підприємства сучасних та нових компонентів технологічних процесів з виробництва і переробки продукції тваринництва.
- ПРН-3. Виконувати функціональні обов'язки, нівелюючи вплив різних чинників та виробничих ситуацій.
- ПРН-4. Організувати спільну діяльність робочого колективу.
- ПРН-5. Забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ПРН-9. Обирати раціональні технології заготівлі, виробництва та зберігання кормів.
- ПРН-11. Забезпечувати оптимальні умови утримання сільськогосподарських тварин і мікроклімат технологічних приміщень.
- ПРН-13. Забезпечувати параметри та здійснювати технологічний контроль сучасних технологій з виробництва молока та яловичини.
- ПРН-14. Забезпечувати параметри та здійснювати технологічний контроль сучасних технологій виробництва свинини.
- ПРН-15. Забезпечувати параметри та здійснювати технологічний контроль виробництва продукції птахівництва.
- ПРН-16. Впроваджувати і використовувати на практиці науково обґрунтовані технології виробництва і переробки продукції тваринництва.
- ПРН-17. Розробляти і ефективно управляти технологічними процесами переробки продукції тваринництва.
- ПРН-20. Застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності.

1. Програма та структура навчальної дисципліни для:

– повного терміну денної (заочної) форми здобуття вищої освіти;

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Правові та організаційні питання охорони праці в сфері технології виробництва і переробки продукції тваринництва												
Тема 1. Законодавча база безпеки праці і життєдіяльності України Частина 1	6	2	2	-	-	2	7,75	0,25	0,5	-	-	7
Тема 2. Законодавча база безпеки праці і життєдіяльності України Частина 2	6	2	2	-	-	2	7,75	0,25	0,5	-	-	7
Тема 4. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу. Атестація робочих місць за умовами праці в діяльності в сфері технології виробництва і переробки продукції тваринництва	6	2	2	-	-	2	6,75	0,25	0,5	-	-	6
Тема 4. Основи пожежної безпеки в туристичній	6	2	2	-	-	2	7,75	0,25	0,5	-	-	7

сфері													
Разом за змістовим модулем 1	24	8	8	-	-	8	30	1	2	-	-	27	
Змістовий модуль 2. Безпека виконання технологічних процесів та робіт в сфері технології виробництва і переробки продукції тваринництва													
Тема 5. Електробезпека в туристичній сфері	6	2	2	-	-	2	7,75	0,25	0,5	-	-	7	
Тема 6. Захист від дії статичної електрики і блискавкозахист в туристичній сфері	6	2	2	-	-	2	6,75	0,25	0,5	-	-	6	
Тема 7. Перша домедична допомога	18	2	2	-	-	14	7,75	0,25	0,5	-	-	7	

Тема 8. Перша домедична допомога при контакті з представниками тваринного світу	6	2	-	-	-	4	7,75	0,25	0,5	-	-	7
Разом за змістовим модулем 2	36	8	6	-	-	22	30	1	2	-	-	27

Змістовий модуль 3. Принципи забезпечення безпеки життєдіяльності												
Тема 9. Основні положення з безпеки життєдіяльності	12	4	3	-	-	5	10,5	0,5	1	-	-	9
Тема 10. Соціально – психологічні чинники забезпечення безпеки	9	2	2	-	-	5	9,75	0,25	0,5	-	-	9
Тема 11. Техногенні небезпеки	10	2	3	-	-	5	9,75	0,25	0,5	-	-	9
Разом за змістовим модулем 3	31	8	8	-	-	15	30	1	2	-	-	27

Змістовий модуль 4. Організаційно-функціональна структура та методологія безпеки життєдіяльності												
Тема 12. Соціально – психологічні основи забезпечення безпеки людини	14	3	4	-	-	7	15,5	0,5	1	-	-	14
Тема 13. Правове забезпечення та управління безпекою	15	3	4	-	-	8	14,5	0,5	1	-	-	13

життєдіяльності												
Разом за змістовим модулем 4	29	6	8	-	-	15	30	1	2	-	-	27
УСЬОГО ГОДИН	120	30	30	-	-	60	120	4	8	-	-	108
Курсовий проект (робота) з												
(ЯКЩО Є В РОБОЧОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПЛАНІ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
УСЬОГО ГОДИН	120	30	30	-	-	60	120	4	8	-	-	108

2. Темы лабораторних (практичних, семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Організація навчання з охорони праці в сфері технології виробництва і переробки продукції тваринництва	2
2	Порядок розслідування та обліку нещасних випадків на виробництві	2
3	Законодавство щодо безпеки в сфері технології виробництва і переробки продукції тваринництва	2
4	Забезпечення первинними засобами пожежогасіння виробничих підрозділах	2
5	Забезпечення працівників в сфері водних біоресурсів та аквакультури засобами індивідуального захисту	2
6	Методи оцінювання параметрів мікроклімату на виробництві	2
7	Переміщення постраждалих від нещасного випадку	2
8	Ризик як кількісна оцінка небезпеки Практичне заняття №1 Статистична оцінка небезпечних і шкідливих чинників для життя людини	2
9	Природні небезпеки Практичне заняття №2.Визначенн рівня метеочутливості	1
10	Біологічні небезпеки. Практичне заняття №3 Інфекційні захворювання. Епідемії. Пандемії. Імунітет. Правила поведінки населення при проведенні ізоляційно-обмежувальних заходів.	2
11	Типові моделі психофізіологічних реакцій людей у випадку екстремальних ситуацій Практичне заняття №3 Визначення психофізіологічних властивостей людини та вплив їх на безпеку	2
12	Пожежна безпека Практичне заняття. №4 Аналіз небезпеки під час роботи зі шкідливими та вибухопожежонебезпечними речовинами	2
13	Хімічна безпека. Практичне заняття №7. Екологічна оцінка ризику. Визначити екологічну оцінку ризику застосування пестицидів у різних кліматичних зонах України	2
14	Соціальні та психологічні фактори ризику Лабораторне заняття .№7. Соціальне середовище. Визначення типів поведінки особистості у конфліктній ситуації	2
15	Нещасні випадки невиробничого характеру. Практичне заняття №8. Розслідування нещасних випадків невиробничого характеру	0,5
16	Управління силами та засобами цивільного захисту під час	0,5

	надзвичайних ситуацій. Практичне заняття №9. Кількісна характеристика надзвичайних ситуацій	
	Разом	30

3. *Теми самостійної роботи*

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Ідентифікація та оцінювання рівня небезпеки за допомогою імовірнісних структурно-логічних моделей, застосованих в сфері технології виробництва і переробки продукції тваринництва	4
2	Гідродинамічні об'єкти і їхнє призначення. Причини виникнення гідродинамічних небезпек (аварій). Хвиля прориву та її вражаючі фактори. Вимоги до розвитку і розміщення об'єктів гідродинамічної небезпеки.	9
3	Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Класифікація радіаційних аварій за характером дії і масштабами.	9
4	Класифікація суб'єктів господарювання і адміністративно-територіальних одиниць за хімічною небезпекою.	12
5	Розподіл підприємств, установ та організацій за ступенем ризику їхньої господарської діяльності щодо забезпечення безпеки та захисту населення і територій від НС. Управління безпекою через порівняння витрат та отриманих вигод від зниження ризику.	8
6	Система управління безпекою та захистом у НС в галузі, як складова державної системи, її місце і значення в системі управління функціонуванням галузі.	8
7	Алгоритми надання першої домедичної допомоги на виробництві та в побуті	22
8	Алгоритми надання першої домедичної допомоги в туристичному поході	8
9	Критерії переходу небезпечної події у НС, одиниці виміру показників класифікаційної ознаки НС та їхні порогові значення у природному середовищі, виробничій, транспортній та інших сферах життєдіяльності.	5
10	Ідентифікація та оцінювання рівня небезпеки за допомогою імовірнісних структурно-логічних моделей, застосованих у відповідній галузі господарювання....	5
11	Регіональний комплекс природних загроз. Методи виявлення їхніх вражаючих факторів, номенклатура та одиниці виміру.	5
12	Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Вимоги до транспортування небезпечних речовин. Маркування небезпечних вантажів з небезпечними речовинами	5
13	Сутність і особливості оперативного управління за умов виникнення НС	4
	Разом	108

4. *Засоби діагностики результатів навчання:*

- екзамен;
- модульні тести;

- реферати;
- захист лабораторних та практичних робіт.

5. **Методи навчання:**

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- практичний метод (лабораторні, практичні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- самостійна робота (виконання завдань);
- індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

6. **Методи оцінювання.**

- екзамен;
- усне або письмове опитування;
- модульне тестування;
- захист лабораторних та практичних робіт;
- презентації та виступи на наукових заходах.

7. **Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти.** Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна та результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу здобувача вищої освіти з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

8. **Навчально-методичне забезпечення**

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=5043>);
- конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- підручники, навчальні посібники, практикуми;

- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти.

9. Рекомендовані джерела інформації

Підручники і навчальні посібники:

1. Піскунова Л.Е. Бондарь В.І., Зубок Т.О. Безпека праці та життєдіяльності: Підручник. Київ, 2022. 396с.
2. Войналович О.В., Марчишина Є.І. Охорона праці в галузі (працезахоронні ділові ігри): навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2021. 204 с.
3. Піскунова Л.Е. Робочий зошит для практичного вивчення дисципліни Безпека праці та життєдіяльності студентами денної та заочної форми навчання. Київ, 2022. 110 с.
4. Білько Т.О., Марчишина Є.І. «Occupational and life safety (Безпека праці і життєдіяльності)». К. Центр учбової літератури. 2021. 428 с.
5. Хмельовський В.С., Марчишина Є.І., Білько Т.О., Мотрич М.М., Скібчик В.І. Охорона праці. К. Центр учбової літератури. 2021. 594 с.
6. Піскунова Л.Е. Методичні рекомендації для вивчення та проведення практичних робіт з дисципліни Безпека праці та життєдіяльності студентами денної та заочної форми навчання. Київ, 2024. 101 с.
7. Калівошко М. Ф., Поліщук В. М. Екологічна безпека транспортних засобів: навчально-методичний посібник. К.: НУБіП України, 2020. 538 с.
8. Левченко О.Г., Землянська О.В., Праховнік Н.А., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності та цивільний захист: підручник. К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 267 с.
9. Мелех Л.В. Безпека життєдіяльності та охорона праці: навч. посібник. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 219 с.
10. Перша допомога при гострих патологічних та екстремальних станах. Реаніматологія : лекція. Львів, 2019. 13 с.
11. Кікінчук В. В., Книженко С. О., Савчук Т. І. та ін. Домедична підготовка: навч. посіб. Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ., 2021. 176 с.
12. Волянський П. Б., Гринзовський А. М., Гур'єв С. О. та ін. Домедична допомога на місці події: практичний посібник. Херсон: Гельветика, 2020. 224 с.
13. Горностай О., Станіславчук О. Виробнича санітарія, фізіологія та гігієна праці. Львів: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2021. 148 с.

Методична література

1. Поліщук В. М. Організація навчання з охорони праці. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з дисциплін "Основи охорони праці" для студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів 3-4 рівнів акредитації освітнього ступеня „Бакалавр”. К.: НУБіП України, 2021. 24 с.
2. Поліщук В. М. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків на виробництві. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з

дисциплін "Основи охорони праці" для студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів 3-4 рівнів акредитації освітнього ступеня „Бакалавр”. К.: НУБіП України, 2021. 56 с.

3. Войналович О.В., Воронцова Н.Є., Поліщук В.М. Забезпечення працівників АПК засобами індивідуального захисту та спецодягом. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з дисциплін "Основи охорони праці" для студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів 3-4 рівнів акредитації освітнього ступеня „Бакалавр”. К.: НУБіП України, 2021. 44 с.

4. Войналович О.В., Голопура С.М., Воронцова Н.Є., Поліщук В.М. Методи оцінення параметрів мікроклімату на виробництві. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з дисциплін "Основи охорони праці" для студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів 3-4 рівнів акредитації освітнього ступеня „Бакалавр”. К.: НУБіП України, 2021. 24 с.

5. Войналович О.В., Голопура С.М., Воронцова Н.Є., Поліщук В.М. Забезпечення первинними засобами пожежогасіння виробничих підрозділів АПК. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з дисциплін "Основи охорони праці" для студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів 3-4 рівнів акредитації освітнього ступеня „Бакалавр”. К.: НУБіП України, 2021. 32 с.

6. Піскунова Л.Е. Робочий зошит для практичного вивчення дисципліни Безпека праці та життєдіяльності студентами денної та заочної форми навчання. Київ, 2022. 110 с.

7. Піскунова Л.Е. Методичні рекомендації для вивчення та проведення практичних робіт з дисципліни Безпека праці та життєдіяльності студентами денної та заочної форми навчання. Київ, 2019. 101 с.

8. Piskunova L., Bondar V. Labor safety and vital activity for students of English groups: Workbook of course. Kyiv. 2019, 202 p.

9. Piskunova L. Bondar V. Labor safety and life protection: Study guide. Kyiv. 2020, 306 с.

10. Piskunova L., Zubok T. Safety of work and Life: Training manual for the discipline. Kyiv. 2021. 219 p.

11. Piskunova L.E., Zubok T.O. GUIDELINES FOR STUDYING AND CONDUCTING PRACTICAL WORK IN THE DISCIPLINE SAFETY OF WORK AND LIFE: study guide. K.: COMPRINT. 2021. 134 p.

Інформаційні ресурси

1. Конституція України [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про охорону праці: Закон України [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.

3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>.

4. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

5. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населенн: Закон України [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>.

6. Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці: затверджені постановою Кабінету Міністрів України № 442 від 1 серпня 1992 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-92-%D0%BF#Text>

7. Методичні рекомендації для проведення атестації робочих місць за умовами праці: затверджені постановою Кабінету Міністрів України № 41 від 1 вересня 1992 р. [Електронний ресурс]. URL: https://vk24.ua/regulations_and_jurisprudence/rekomendacii/metodicni-rekomendacii-dla-provedenna-atestacii-robocih-misc-za-umovami-praci

8. ДСНтаП. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу: наказ Міністерства охорони здоров'я України № 248 від 08.04.2014 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>

9. Про екстрену медичну допомогу: Закон України [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text>.

10. Про туризм: Закон України [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Tex>.